

Drie maatregelen om het creatief potentieel van Nederland beter te benutten

Tweede brandbrief aan politiek en beleidsmakers

25 MILJOEN VOOR ONDERZOEK EN ONTWIKKELING IN VORMGEVING, ARCHITECTUUR EN E-CULTUUR

De Raad van Cultuur heeft in haar advies Culturele basisinfrastructuur 2017-2021 (mei 2016) belangrijke kunstdisciplines noodgedwongen buiten beschouwing gelaten en heeft geen integrale afweging kunnen maken. Het is de consequentie van het beleid van de vorige bewindspersoon die architectuur, vormgeving en e-cultuur buiten de Culturele basisinfrastructuur heeft geplaatst. Het ministerie van OCW duidt deze kunstdisciplines sindsdien aan met het begrip 'Creatieve Industrie' en sluit ze zo aan bij het economisch gemotiveerd topsectorenbeleid.

Architectuur, vormgeving en e-cultuur zijn kunstdisciplines als alle andere. Daarenboven, spelen juist deze disciplines een steeds belangrijker rol bij innovatie, ook in samenwerking met andere domeinen en sectoren, en ze fungeren bij uitstek als vliegwiel voor concrete en toekomstgerichte vernieuwing, ook buiten het domein van de kunsten. Architectuur, vormgeving en e-cultuur horen daarom thuis in het hart van een eigentijds kunstbeleid en mogen niet, zoals nu dreigt, verkommeren in een niemandsland tussen kunst- en economisch beleid.

Tegen de achtergrond van de breed gedragen oproep om te investeren in artistiek onderzoek en innovatie, vragen wij daarom om noodzakelijke investeringen in architectuur, vormgeving en e-cultuur ten bedrage van 25 miljoen en het opnieuw volledig integreren van deze kunstdisciplines in het landelijk kunstbeleid.

Architectuur, vormgeving en e-cultuur zijn vier jaar geleden zeer ingrijpend getroffen door bezuinigingen en beleidsverandering.

Toonaangevende instituten op het gebied van architectuur, vormgeving, en e-cultuur zijn sindsdien niet meer in de culturele basisinfrastructuur vertegenwoordigd. Fondsen en regelingen die deze kunstdisciplines ondersteunen staan onder grote druk of worden zelfs, zoals het Mediafonds, afgeschaft. Kleine reparaties worden, door ingrijpen van de Tweede Kamer, te niet gedaan.

Door deze kunstdisciplines bovendien onder te brengen bij de 'creatieve industrie' ontbreekt het aan integrale visie op de noodzakelijke ontwikkelingen van de kunsten in de 21e eeuw. Belangrijke verschuivingen in onderzoek, productie impact en betekenis voor innovatie blijven nu onderbelicht. Dat schaadt de kunsten in haar geheel en de betrokken disciplines in het bijzonder.

Bovenal: grote uitdagingen, zoals technologisering en klimaatverandering, hebben een enorme impact op onze samenleving. Artistiek en ontwerpend onderzoek spelen een cruciale rol in de reflectie en het vinden van antwoorden op deze uitdagingen – in sociaal-maatschappelijke zin. Zowel conceptueel als zeer concreet en toepasbaar.

We hebben te maken met een groeiende vraag en een toestroom van nieuwe makers en initiatieven. De druk op de al beperkte middelen neemt sterk toe. Vanuit het huidige kunstbeleid is het niet mogelijk daarop adequaat te reageren. Kunst en vernieuwing verliezen zo steeds meer contact.

In vervolg op de brandbrief die wij in november 2015 hebben gestuurd richten wij ons andermaal tot de politiek en de beleidsmakers.

Geen tweedeling

In de cultuurnota 2013-2016 is ten onrechte een tweedeling aangebracht tussen kunstdisciplines die onder de noemer 'kunsten' en die onder 'creatieve industrie' vallen. Het ministerie van OCW heeft langs die zelfde

lijnen haar directies ingedeeld. De kunstdisciplines architectuur, vormgeving en e-cultuur worden sindsdien niet meer als kunstdisciplines behandeld maar uitsluitend nog als creatieve industrie aangeduid. Dit leidt tot semantische verwarring en fundamentele tekortkomingen in het beleid.

De verzamelterm creatieve industrie suggereert dat de daarbij ondergebrachte disciplines architectuur, vormgeving en e-cultuur zich uitsluitend nog in het economische domein zouden manifesteren. Maar elke kunstdiscipline slaat bruggen naar de economie, en dat is altijd zo geweest. In film en muziek bijvoorbeeld bestaan industrieën waar miljarden in omgaan. Theater, literatuur en beeldende kunst kennen een bloeiende commerciële markt.

Alle kunstdisciplines samen hebben een grote culturele, maatschappelijke én economische impact. Voor alle kunstdisciplines geldt ook dat er een noodzaak bestaat voor vrij artistiek onderzoek en een dynamische presentatiecultuur.

Er was en is daarom geen enkel argument om architectuur, vormgeving en e-cultuur anders te behandelen dan fotografie, film, theater, beeldende kunst, literatuur en muziek. Integendeel. Juist architectuur, vormgeving en e-cultuur tonen overtuigend aan dat vrij artistiek onderzoek, crossovers en ontwerpende methodieken concreet en oplossingsgericht bijdragen aan innovatie in de samenleving. Een argument dat door het buiten de basisinfrastructuur plaatsen van deze disciplines door de makers van kunst- en cultuurbeleid nu nie voldoende kan worden ingezet en onderbouwd.

Wij pleiten voor een fundamentele en logische herziening van het kunst en cultuurbeleid waarbij alle kunstvormen gelijk worden vertegenwoordigd in de Culturele basisinfrastructuur en waarbij de financieringsinstrumenten van de creatieve industrie aan alle kunstvormen ruimte biedt.

Drie maatregelen om het creatief potentieel van Nederland beter te benutten.

1. HERSTEL HET ECO-SYSTEEM

Bij de vaststelling van de cultuurnota 2013-2016 is er geen functionele ruimte opgenomen voor instellingen op het gebied van architectuur, vormgeving en e-cultuur. Als gevolg daarvan zijn dertien instellingen van de BIS naar het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie verwezen. De disciplines vormgeving, architectuur en e-cultuur zijn daarmee de enige kunstdisciplines die niet in de BIS zijn vertegenwoordigd.

Deze overheveling ging gepaard met een onevenredig grote bezuiniging van 45%. Van 4.8 in 2012 naar 2.8 mio in 2015. Daarnaast is de druk op het Stimuleringsfonds fors toegenomen onder meer omdat het een groeisector betreft met relatief veel interessante nieuwkomers, zodanig dat zelfs de maximaal toe te kennen subsidie niet meer kan worden toegekend. Voor een aantal grotere instellingen is het subsidieplafond met ingang van 1 januari 2015 nogmaals met 10% tot 20% verlaagd. Niet omdat kwaliteit of belang ter discussie stond maar vanwege de beperkte middelen. Het effect van de bezuinigingen is inmiddels dat het hele architectuur, vormgeving en e-cultuur veld op omvallen staat; er is te weinig budget voor structurele ondersteuning, voor jaarprogramma's, en voor project-, festival- en onderzoeksubsidies. (Inter)nationaal toonaangevende organisaties als de Internationale Architectuur Biennale Rotterdam, V2_, Mediamatic, STEIM, Submarine Channel en Waag Society zijn tussen de 50% en 70% van hun subsidie kwijtgeraakt. Al eerder werd het Nederlands Instituut voor de Media Kunst wegbezuinigd. Kleinere instellingen in het hele land, zoals architectuurcentra, dreigen gemarginaliseerd te worden of helemaal te verdwijnen.

Lokale overheden spiegelen zich veelal aan het landelijk beleid met verdere bezuinigingen tot gevolg. De basis is zo weggeslagen onder deze instellingen en bijgevolg wordt het hele ecosysteem bedreigd. Nederland dreigt zijn toonaangevende positie te verliezen terwijl het juist met deze disciplines internationaal veel eer inlegde.

In de BIS moet functionele ruimte worden opgenomen voor architectuur, vormgeving en e-cultuur. De bezuinigingen op de voormalige BIS-instellingen moeten worden gerepareerd naar een aanvaardbaar niveau. Deze reparatie vraagt om 6 mio in de periode 2017-2021.

2. HERSTEL EN VERRUIM DE MIDDELEN VAN HET STIMULERINGSFONDS

Volgens het ministerie van OCW spelen architectuur, vormgeving en e-cultuur een cruciale rol in innovatie en crossovers. Om die rol te kunnen vervullen moet het budget van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in zijn totaliteit worden verhoogd.

- (1) De druk op het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (SCI) is onaanvaardbaar groot waardoor kwalitatief goede initiatieven onvoldoende ruimte krijgen en het potentieel van de sector onvoldoende kan worden benut en ingezet in andere domeinen. Nederland loopt hierdoor aantoonbaar en steeds vaker kansen mis. Er is opnieuw minder budget voor meerjarige, eenjarige en projectfinanciering van o.a. voormalige BIS instellingen die daarmee nog verder gemarginaliseerd worden, of, niet onwaarschijnlijk, zelfs geheel verdwijnen. Verhoog het budget met jaarlijks 1.5 mio.
- (2) Door de opheffing van het Mediafonds komen regelingen te vervallen die toegankelijk waren voor producenten en makers uit de e-cultuur. Het gaat om een bezuiniging van 1.1 miljoen op jaarbasis. De vooraanstaande positie die we mede dankzij deze regelingen hebben op het gebied van digital storytelling is daarmee in gevaar. Een ander gevolg van het opheffen van het Media Fonds is de opheffing van het Gamefonds, eveneens een samenwerkingsregeling tussen Mediafonds en SCI. Culturele gamers doen straks een beroep op de regeling digitale cultuur, waarvan de budgetten echter niet toenemen. Verhoog het budget jaarlijks met 1.1 mio.
- (3) Van de 500k nieuw budget voor het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in het kader van de nieuwe festivalregeling is door de Tweede Kamer 400k afgehaald om de podiumkunsten en een aantal instellingen te steunen. Er is nu slechts 100k extra beschikbaar voor 26 festivals (inter)nationaal actief in architectuur, vormgeving en e-cultuur. Dat zet de andere regelingen binnen het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie onder grote druk. Verhoog het budget jaarlijks met 400k tot het oorspronkelijke budget. Beleidsmakers zijn er van overtuigd dat nieuwe generaties 21st century skills nodig hebben om actief hun burgerschap uit te kunnen oefenen en om een baan te vinden dan wel zelf te creëren. Een groot aantal van die skills vinden hun basis in de praktijk van de kunsten. Creativiteit, samenwerken, makend leren, interdisciplinariteit, digitale skills. Het Platform Makers Education heeft met incidentele steun van het Ministerie OCW een stevige basis gelegd voor samenwerking tussen onderwijs en de makerscultuur. Ondermeer door vouchers die de samenwerking op gelijkwaardige wijze mogelijk maakt. Maak die samenwerkingen structureel mogelijk die het onderwijs helpen te transformeren en aantrekkelijk te maken voor nieuwe generaties. Het platform Makers Education vraagt om een investering van 750k euro per jaar. Het budget van SCI moet in zijn totaliteit worden verhoogd om (1) toekomstgericht onderzoek, ontwikkeling en presentatie beter en structureel te kunnen ondersteunen, (2) bezuinigingen op het mediafonds te compenseren, (3) het festivalbudget op aanvaardbaar niveau te brengen en (4) samenwerking tussen onderwijs en makerscultuur te stimuleren tbv 21st century skills. Verruim het budget van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie met 15 mio in de periode 2017- 2021.

3. INNOVATIE EN ONDERZOEKSINSTRUMENTEN OPENEN VOOR ARTISTIEK CONSTRUEREND ONDERZOEK

Naast dat de eerste geldstroom voor onderzoek in architectuur, vormgeving en e-cultuur naar een aanvaardbaar niveau moet worden teruggebracht, moeten ook tweede en derde geldstromen beschikbaar komen voor innovatie en onderzoek in de kunsten. Met name de samenwerking met de wetenschap heeft extra steun nodig.

De regelingen van topsectorenbeleid en NWO bieden in hun huidige vorm geen ruimte voor artistiek gedreven en ontwerpend onderzoek. Het is primair bedoeld voor kennisinstellingen en bedrijven die onderzoek doen naar de creatieve industrie of die de daar ontwikkelde kennis willen toepassen. De regelingen zijn niet of onvoldoende beschikbaar voor eigen onderzoek door kunstenaars, ontwerpers en creatieve makers. Er is bovensectoraal beleid nodig om deze vernieuwende verbindingen tussen kunst, wetenschap en samenleving te ondersteunen. In navolging van Europese innovatiefondsen als H2020 moet artistiek en ontwerpend onderzoek worden gezien als onderdeel van de construerende wetenschappen. Onderzoeksprogramma's van NWO en CLICK.nl moeten open worden gesteld voor artistiek en ontwerpend onderzoek en ontwikkeling. Er moet naar analogie van het STARTS programma van Europese Commissie een ART, SCIENCE & TECHNOLOGY programma opgezet worden van 4 mio in de periode 2017-2021.

Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven, Den Haag, Utrecht, Maastricht, Groningen
28 juni 2016

Marleen Stikker/Frank Kresin – Waag Society
George Brugmans – IABR
Gaby Wijers – LIMA
Willem Velthoven/Jans Possel – Mediamatic
Dick Rijken – Steim
Bruno Felix/ Femke Woltink - Submarine Channel
Yvonne Franquinet – Arcam
Syb Groeneveld – Beeld & Geluid
Jelle van der Ster | SETUP
Eveline Paalvast - Architectuurcentrum AORTA
Dimitri Nieuwenhuizen - Visual philosopher
Geert Lovink, lector, instituut voor netwerkcultuur, HvA
Egbert Fransen - Pakhuis de Zwijger
Alex Adriaansen - V2_
Marilyn Jongenelen - Museum of the Image
Peter Michiel - Platform GRAS
Olof van Winden - Todaysart
Lilet Breddels - Archis/Volume
Arjon Dunnewind - Impakt
Gaston ten Horn - M4gastatelier
Marlies Mulder - WOW Amsterdam
Henk van Veen - Archiprix
Esther Krop - De Monsterkamer
Kristien van den Oever - Agalab
Angelique Spaninks/Jorge Alves Lino - STRP

Cilly Jansen - Architectuur Lokaal
Annet Zondervan - CBK Zuidoost
Hans Schamlé - If I Can't Dance, I Don't Want To Be Part
Of Your Revolution
Esther Krop - De monsterkamer
Arjen Bangma - Transnatural.org
Branco Popovic - Fashionclash
Lucas van der Velden - Sonic Acts
Karin de Jong - PrintRoom
Joek van Montfort - Scratchweb
Luuk Kramer - fotografie & film
Jacqueline van de Sande - Beaumont
Ine Gevers - Hacking Habitat
Laurens Jan ten Kate - AHH
Hans van Heeswijk - architect
Rebecca Louise Breuer - filosoof
Jarrik Ouburg - Academie van Bouwkunst Amsterdam
Tim Terpstra - TodaysArt
Jandirk Hoekstra
Sarah Mesritz - Current Obsession
Eric Frijters - Future Urban Regions
René Paré - Madlab
Lilet Breddels - Archis/Volume
Arjan Klok - Academie van Bouwkunst Amsterdam
Yvonne Lub - Podiumarchitectuur.nl